

ANPHRÉT NÔBEN

ĐẶNG NHƯ TÀI

Anphrét Nôben là một nhà hóa học công nghiệp có ảnh hưởng đặc biệt lớn ở thế kỷ 19. Ông sinh năm 1833 tại Thuỵ điển. Năm 22 tuổi, sau khi tốt nghiệp Đại học, ông đến nước Nga và làm việc ở phòng thí nghiệm của Viện sĩ N.N. Zinin Trường Đại học Tổng hợp Petecbua (Leningrat). Trước đó ít lâu, nhà hóa học Ý Ancanio Sobrero đã điều chế được nitroglyxêrin là một chất nổ nguy hiểm.

Viện sĩ N.N. Zinin đã gợi ý Nôben nghiên cứu sử dụng nitroglyxêrin làm thuốc nổ. Tuân theo lời chỉ dẫn của Zinin, năm 1863 Nôben đã đăng ký bản quyền phát minh đầu tiên về sử dụng nitroglyxêrin làm thuốc nổ. Mặc dù nitroglyxêrin mạnh hơn nhiều lần so với bất cứ chất nổ nào khác cùng thời, nhưng nó có nhược điểm là rất dễ nổ, không điều khiển được. Năm 1864 đã xảy ra một tai nạn bi thảm, phá hủy hoàn toàn nhà máy sản xuất thuốc nổ của Nôben và giết chết em trai ông. Cũng trong thời gian đó, nhiều dự án xây dựng lớn như đào kênh Suez (hoàn thành năm 1869), làm đường sắt xuyên Mỹ, phát triển công nghiệp khai thác hầm mỏ v.v... dẫn đến các yêu cầu to lớn về nitroglyxêrin. Tuy nhiên sau những tai nạn xảy ra trên thế giới, chính phủ ở nhiều nước đã phải ban hành luật cấm sản xuất và buôn bán nitroglyxêrin. Ở thời điểm này, Nôben đã khám phá ra rằng, khi trộn nitroglyxêrin với mùn của hoặc diatômít thì được một thuốc nổ an toàn, dễ điều khiển. Ông gọi sản phẩm này là «đinamit», và đăng ký phát minh ở nhiều nước vì thế ông nhanh chóng trở thành một trong những người giàu nhất thế giới.

Nôben phát minh ra thuốc nổ «đinamit», đã góp phần đẩy nhanh việc xây dựng các công trình dân dụng lớn, nhưng ông rất buồn khi các nhà công nghiệp chiến tranh cũng sử dụng thuốc nổ này để làm ra bom, mìn là các vũ khí giết người hàng loạt. Do đó trong những năm cuối của đời mình, ông đã dành nhiều thời gian và sức lực cho sự nghiệp giải trừ quân bị và bảo vệ hòa bình.

Năm 1895, ông đã hiến toàn bộ tài sản của mình vào quỹ doanh thu và dùng nó làm phần thưởng hàng năm cho các công trình khoa học tự nhiên, văn học và cả những người có đóng góp tích cực cho hòa bình.

Hiện nay hàng năm giải thưởng Nôben được trao cho những người có thành tích xuất sắc trong lĩnh vực Vật lý, Hóa học, Y học và Văn học, và được trao tại Thuỵ điển; Còn giải thưởng Nôben về hòa bình được trao tại Na uy. Vant—Hốp là người đầu tiên được nhận giải thưởng Nôben về hóa học (1901) và đến nay đã có 106 nhà hóa học được nhận giải thưởng cao quý này.

ĐẶNG NHƯ TÀI

ALFRED NÔBEL

Some useful knowledges about A. Nobel, a Sweden industrial chemist and about the international prize, named after him, are presented in this paper.

Địa chỉ tác giả: khoa Hóa, Đại học Tổng hợp Hà Nội